

Ulica grada Vukovara u Zagrebu – urbanističko-arhitektonski problemi

Ulica grada Vukovara u Zagrebu jedna je od najbitnijih prometnica koje povezuju istočni i zapadni dio grada. Ujedno je ona i prvi veliki projekt poslijeratnoga zagrebačkog urbanizma u sklopu kojega su nastala neka od antologijskih ostvarenja hrvatske arhitekture druge polovine 20. stoljeća.¹ Brojne promjene njezina imena svjedoče o velikoj važnosti koju je imala za gradske vlasti u prostornoj retorici. Naime, na simbolički način (svojim imenom) uvijek je bila vezana uz trenutačnu političku situaciju: tako je nakon rezolucije Informbiroa preimenovana iz Moskovske u Beogradsku; njezin najdugovječniji naziv Ulica proleterskih brigada odgovarao je socijalističkom društvenom uređenju, a od kraja devedesetih nosi naziv Ulica grada Vukovara – po *gradu heroju* (poslije)ratne hrvatske povijesti.

Sustavno oblikovanje Ulice počinje 1947. godine *Regulatornom osnovom* Vlade Antolića. Iako *Osnova* nije nikada u cijelosti prihvaćena, ubrzo se ipak počelo djelomično graditi u skladu s njom. Antolić je zamislio Ulicu kao reprezentativnu prometnicu koja u svom protezanju od Savske do Držićeve ulice čini okosnicu budućeg središta Zagreba, a trebala je u cijelosti biti izgrađena do šezdesetih godina. Međutim, već sredinom pedesetih projekt će biti napušten, što cijeli prostor Trnja ostavlja u svojevrstome urbanističkom *statusu quo* na koji se dodatno talože problemi. Nažalost, mnogi od njih aktualni su i danas te nam ukazuju na alarmantno stanje u kojem se nalazi urbanističko-arhitektonska, ali i naša struka. Stoga je cilj ovog članka kroz kraći pregled aktualnih problema pokušati potaknuti na promišljanje o (ne)mogućnostima revitalizacije ovog dijela Zagreba. Riječ je o sljedećim problemima:

1. definiciji početka i kraja Ulice te problemu neproporcionalne izgrađenosti s izraženim trendom grupiranja korporacijske arhitekture na istočnom dijelu (istočno od križanja s Radničkom i Heinzelovom ulicom);
2. problemu definiranja Trga Stjepana Radića i tzv. kulturno-društvene osi koja u smjeru sjever – jug povezuje Zagreb do pruge i iza nje.

Problem definiranja gabarita Ulice grada Vukovara

Ulica grada Vukovara četrdesetih godina 20. stoljeća trasirana je od Savske ulice na zapadu do Držićeve ulice na istoku. Ta se prvotna trasa podudara s trasom koja je uočljiva već

na planu iz 1889. godine.² Antolićevom *Osnovom* iz 1947. godine započela je izgradnja Ulice istodobno na zapadu i istoku, odnosno na marginama, i to izgradnjom stambenog fonda.³ Iako Antolićeva *Osnova* nikad nije u cijelosti prihvaćena i ozakonjena, poslužila je za prvotnu izgradnju na Ulici koja je trebala biti posve gotova u razdoblju od dvadeset godina (od četrdesetih do šezdesetih).

Ubrzo je trasa na istoku produžena sve do Heinzelove ulice i takvi su gabariti ostali sve do devedesetih godina prošlog stoljeća kada je Ulica produžena i na zapad (do Trešnjevačkog trga) i na istok (sve do Žitnjaka) i kada se ime ulice mijenja u Avenija Vukovar. Ponovnom promjenom imena, sada u Ulicu grada Vukovara, ograničava se taj naziv na dionicu od Savske do Heinzelove ulice, a novi je naziv zadržan do danas. Već se neko vrijeme govori o produženju za oko 6 km kako bi se Ulica ponovno protezala na zapad do Trešnjevke, dok bi se na istoku radio produžetak uspoređan s Novom Branimirovom. Trenutna duljina trase Ulice grada Vukovara iznosi oko 5,5 km. Zašto se ponovno mijenjaju gabariti Ulice?

S obzirom na to da se na istočnom kraju, koji je dobrim dijelom neizgrađen, planira revitalizacija i novi poslovni centar (*City*), grad se sve više širi prema istoku pa se tako i Ulica produžuje. Novi *City*, kako se često naziva, trebao bi nastati na području velikog trokuta Radnička cesta – Zavrtnica – Heinzelova ulica. Na tom bi se potezu gradila poslovna zona s visokim tornjevima, dok bi se istočno od Heinzelove ulice (produžetak uspoređan s Novom Branimirovom) gradila stambeno-poslovna zona.

Ulica takvih dimenzija zahtijevala je snažan akcent na početku trase, pa je tako već u *Osnovi* zacrtan vertikalni naglasak. No unatoč tomu što su projekti bili izrađeni već 1947. (Neven Šegvić), a potom i 1954. godine (Božidar Rašica), oni nisu realizirani sve do 1976. kada je izgrađena »Zagrepanka«,⁴ simbol grada i Ulice. Istočni dio dobio je svoj naglasak zgradom Chromosa⁵ 1990. godine, koja je predstavljala svojevrstan antipod zgradi »Zagrepanke«. Upravo će u percepciji građana ta trasa od Savske do Heinzelove ulice, s dva vertikalna naglaska, po jedan s južne i sjeverne strane, označavati gabarite Ulice, iako oni ne odgovaraju »administrativnim« gabaritim. Ta će vizura Ulice već za nekoliko godina biti poništena izgradnjom novoga poslovnog središta na istoku, ali i zgradom *Eurotowera*⁶ koji će nadvisiti zgradu »Zagrepanke« za jedva nekoliko metara, a zatim će se isto ponoviti na istoku sa slučajem *Zagrebtowera*.⁷

Problem neproporcionalne izgrađenosti Ulice

Do sredine pedesetih godina realizirana je cijela trasa do Sveučilišne aleje i to u skladu s CIAM-ovskim urbanizmom – veliki stambeni soliteri utopljeni su u zelenilo (najbolji primjeri su Galićeve stambene zgrade). Zgrade su postavljene usporedno s ulicom te naglašavaju brzinu i veličinu prometnice. Kasnijih se godina gradnja pomiče prema Držićevoj ulici i uz stambeni fond počinju se graditi i zgrade od javnog i kulturnog značenja. Promjena investitora, koji više nije isključivo država⁸ nego i privatne tvrtke, ali i osnivanje arhitektonsko-projektnih biroa, dovelo je do zaista impresivne gradnje zgradama kao što su Vijećnica,⁹ Radničko sveučilište,¹⁰ »Palača pravde«,¹¹ KD Lisinski,¹² neboder Fakulteta elektronike i računarstva,¹³ »Zagrepčanka«, Auto-Hrvatska,¹⁴ koje nisu samo uspješna arhitektonska ostvarenja nego su potpuno u tijeku s europskim kretanjima.

Urbanistička slika zapadnog i istočnog dijela ulice jasno ukazuje na probleme u urbanističkoj struci. Naime, dok se zapadni dio sredinom prošlog stoljeća gradio po unaprijed zadanoj *Osnovi* (koja čak nije bila ni ozakonjena), danas se gradi prema GUP-u (zakonu) koji se ili stalno mijenja, ili ga se ne poštuje, što očito pokazuje paradoksnu situaciju.

Istočni dio grada postao je veliko gradilište koje se posljednjih desetak godina pretvara u korporacijsku zonu. Suvremena arhitektura, koja nastaje u zoni Heinzelova – Radnička – Zavrtnica, bezlična je i nezanimljiva. Nastaju hibridni kompleksi koji se ne osvrću na postojeći ambijent i negiraju identitet grada. Možemo zaključiti da nedostatak planske izgradnje rezultira lošom arhitekturom. Primjeri kao što su zgrada PBZ Grupe,¹⁵ Centar 2000,¹⁶ poslovna zgrada Euroherca,¹⁷ *Zagreb tower*, *Eurotower I* i *II*, poslovna zgrada VMD-a,¹⁸ Almeria¹⁹ gotovo se ne uvrštavaju u recentnu publicistiku.²⁰ Od navedenih projekta jedino bi Hrčićev *Eurotower* mogli svrstati u primjer dobre arhitekture (ali je zato urbanistički promašaj), dok bi se Filipovićev VMD mogao promatrati kao primjer dobrog urbanističkog rješenja (pozicioniran na parceli između Radničke i Ulice grada Vukovara).

Novootvoreno gradilište na Ulici je projekt za Green Gold investitora PB projekta koji je započeo 2010., a planirano dovršenje je 2011. godine. Iako je prvotno zamišljen ponajprije kao projekt s građevinama javno-obrazovnog sadržaja (škola, sportske dvorane i bazen), idejno je rješenje u izvedbi dobilo sasvim drugačiju funkciju, ali i arhitekturu. Projekt se sastoji od pet sadržajnih cjelina: park, trgovački centar, poslovni tornjevi, hotel s kongresnim centrom i garažno-servisni dio, raspoređeni u šest objekata (od kojih će jedan biti neboder). Cilj investitora je »zauzeti vodeće mjesto u tkivu urbanog života naše metropole«²¹ i postati turistička atrakcija (s planiranim globusom u parku kroz koji će posjetitelji moći prolaziti). Također je nedavno u dnevnom tisku objavljen projekt za izgradnju još jednoga novog objekta na Ulici – »kulturhotela« na križanju Ulice grada Vukovara i Držićeve ulice.²² Na parceli uz stambeni neboder iz pedesetih²³ Marijan Turkulin u suradnji s Wolfom D. Prixom²⁴ projektirao je suvremenu strukturu od stakla koja svojom formom slijedi svjetski trend dekonstruktivizma u arhitekturi i donosi dašak novine. Kompleks od 15 katova trebao bi sadržavati niz konferencijskih dvorana, hotel i garažu.

Sve dosad spomenuto upućuje na problem urbanističko-arhitektonске struke. Planski urbanizam je nestao, parcele se iskorištavaju do maksimuma, a poslovni se neboderi doslovno guraju jedan pokraj drugoga bez ikakvoga racionalnog plana. Mnogi ističu problem visoke gradnje, međutim, nije problem u tome, ona je ionako od početka bila planirana. Sam Antolić predviđao je četiri nebodera u središnjoj osi Ulice i *Dom Štampe* na njezinu početku, a projekt za kompleks Vijećnice u idejnom je rješenju uključivao izgradnju nebodera. Ono što se konačno mora odlučiti jest hoće li se poslovni tornjevi/neboderi grupirati u jednoj smisljenoj zoni ili će se graditi isključivo po željama investitora na raštrkanim parcelama. Visoka cijena zemljišta također pokazuje sve veću tendenciju ispunjavanja svih praznih parcela duž Ulice. Iako primjer Erste tornja koji je trebao niknuti između FER-a i Galićeva solitera nije prošao,²⁵ primjer *Eurotowera* pokazuje da će se to ipak prakticirati (u konačnici Erste banka je kupila prostor *Eurotowera*). Paradoks je u tome što s jedne strane gradimo poslovne tornjeve na izuzetno malim skućenim parcelama (i na istoku, ali i zapadu Ulice), dok s druge strane duž Ulice postoji još mnogo potleušica, na potezu od središnje osi do Držićeve ulice, koje su izgubljene u dimenzijama golemih solitera. Mnogo se govori o zagrebačkom *La Defenseu/Cityju* – možda u smislu poslovnog središta sintagma i ima smisla, ali zagrebački primjer nema nikakvih poveznica s urbanističko-arhitektonskim rješenjima Pariza.

Kakvu vizuru Ulice mi zapravo želimo? Treba li je sačuvati kao urbanističko-arhitektonski potez (kako je predlagao prof. Maroević) ili dozvoliti visoku gradnju²⁶ i, ako da, gdje? Uzduž čitave Ulice ili samo u njezinu istočnom dijelu, koji ipak nije još definiran i ne nosi breme povijesti sa zgradama-spomenicima kao zapadni dio? Također se postavlja pitanje treba li ih graditi kao *landmarkove* ili grupirati u poslovno središte? Očito se gradske vlasti ne mogu odlučiti niti za jednu opciju pa se gradi i jedno i drugo.

To su sve pitanja koja traže brze odgovore, za koje su potrebne detaljne studije i rasprave kako urbanista i arhitekata tako i povjesničara umjetnosti, odnosno potreban je interdisciplinarni pristup u rješavanju problema.

Kulturno-društvena os

Priča o realizaciji novoga gradskog središta i središnje osi počinje donošenjem *Direktivne regulatorne osnove grada Zagreba 1949. – 1953. godine* u sklopu Urbanističkog instituta Hrvatske s Vladom Antolićem na čelu. Osnovom su predviđene »dvije glavne industrijske zone: istočna i zapadna, u sredini stambena naselja, a u centru upravno kulturni centar grada. (...) Glavni centar, ujedno reprezentacija grada i Republike predviđen je u budućem stvarnom i geometrijskom centru grada uz Moskovski boulevard (između Savske i Držićeve). Glavni kulturni centar predviđen je uz radijalni boulevard u produženju Zrinjevca.«²⁷ Dakle, Antolić integraciju starih i novih gradskih cjelina vidi upravo nastavljanjem istočne i zapadne osi Lenučijeve potkove dalje na jug. Problem pruge kao prometne i vizualne barijere rješava zadržavajući zgradu Kolodvora, shvaćajući je kao bitan dio sustava zelenih trgova, ali podižući trasu željeznice i

događajući pješačke platforme ispod kojih bi se neometano odvijao kolni promet.²⁸

Realizacija središnje osi započela je sredinom pedesetih godina kada je donesena odluka o gradnji zagrebačkog Velešajma, što je težište izgradnje stambenog fonda prebacilo s Ulice grada Vukovara (Proleterskih brigada) na prekosavske livade (Novi Zagreb). Prioritet je, logično, postalo povezivanje grada prema modelu središnje osi. Godine 1955. raspisan je »Natječaj za idejno i urbanističko rješenje Trnja i zgrade Narodnog odbora grada Zagreba«. Pobjedničkog rada nije bilo, dodijeljene su dvije druge nagrade: jedna projektu nastalom u suradnji urbanista Zdenka Kolacia i Zdenka Sile s arhitektima Kazimirom i Božicom Ostrogović te projektu Marije Ivanković Kunc i Dragutina Kunca. U realizaciju zgrade NOGZ-a kreće se prema projektu K. i B. Ostrogović. Oni su zamislili kompleks od dva niža izdužena bloka i nebodera od dvadeset katova smještenog na rubu parcele, uz Ulicu proleterskih brigada. Taj kompleks trebao je zajedno sa sklopom višestambenih zgrada i jedne poslovne zgrade (danas Zagrebačke banke) oblikovati zapadnu stranu današnjeg Trga Stjepana Radića koji su Kolacio i Sila zamislili kao povišeni zeleni plato naglašen visokim obeliskom koji bi, u slučaju da je bio izveden, bitno utjecao na vizuru Zagreba s juga.²⁹ Gradnja Vijećnice (1956. – 1961.) potakla je izgradnju ostalih građevina kulturno-društvenog sadržaja u svojem susjedstvu. Tako se kroz čitavo sedmo desetljeće (pa i duže) grade: Koncertna dvorana (Marijan Haberle, Minka Jurković, Tanja Zdvořak, 1958. – 1973.), koja svojim položajem zatvara istočnu frontu Trga, i njoj nasuprot, zgrada pravosuđa (Ninoslav Kučan, 1961. – 1970.).

Sredinom pedesetih godina, izgradnjom Radničkog sveučilišta točno u istoj osi sa Sveučilišnom bibliotekom na Marulićevu trgu počinje realizacija Sveučilišne aleje – simboličnog prostornog koncepta koji karakterno i fizički nastavlja zapadni krak Lenucijeve potkove. Sve sveučilišne zgrade građene šezdesetih godina slijedile su istu prostornu logiku: neboder Elektrotehničkog fakulteta (1965.), Visoka tehnička škola (1959. – 1966.), Filozofski fakultet (1962.) te Strojarско-brodograđevni fakultet (1965.).

Jačanjem postmodernističkih paradigmi sedamdesetih godina, usmjerenih na kritiku CIAM-ovskog urbanizma i revalorizaciju povijesnog prostora kao nositelja identiteta, izgradnja novog središta u Trnju privremeno se napušta u korist obnove donjogradskih prostora. Os ponovo ulazi u fokus urbanističkih razmatranja osamdesetih godina kada aktualno postaje pitanje integracije sada većinom dovršenih novozagrebačkih *spavaonica* s obnovljenim Donjim gradom. Skupština općine Trnje i Novi Zagreb te Zavod za izgradnju grada naručuju od Urbanističkog instituta SRH, Arhitektonskog fakulteta i Urbanističkog Zavoda grada Zagreba »Studiju centralnog gradskog prostora Zagreba na području Trnja i Novog Zagreba te priobalja Save od Željezničkog mosta do Mosta mladosti«. Svaka institucija predložila je po dva projekta. U skladu sa zadanim propozicijama svi su natječaji u svojim temeljnim odrednicama vidjeli središnju os kao dominantno pješačku zonu koju čini sustav trgova/punktova obogaćen raznovrsnima utilitarnim sadržajima, a prednost je dana javnom prometu. Kao hrabrije rješenje valja izdvojiti studiju Urbanističkog zavoda, autora R. Delallea, B. Dokle-

stića, N. Gamulina, I. Tepeša, B. Budisavljevića, R. Miličevića i H. Jamnickog, koja predlaže stvaranje otoka na Savi čime bi Zagreb konačno inkorporirao rijeku u svoje tkivo.³⁰

Usvajanjem GUP-a 1986. i PUP-a Trga revolucionara (Trg Stjepana Radića, op. a.) 1986. – 1990. godine stvorila se baza za razvoj tog područja. Međutim, osamdesete su godine bile godine gospodarske (i političke) krize, stoga je etapna realizacija postala *conditio sine qua non*. Prva etapa bila je izgradnja Zagrebačke banke 1990. – 1991. godine (arhitekti Aleksandar i Miroslav Dragomanović) na zapadnoj strani Trga.³¹ Jednako tako, osamdesetih godina aktualno postaje pitanje prenamjene Paromlina. Činjenica da ono ni danas, nakon dvadesetak godina, nije riješeno najbolje opisuje zagrebački urbanizam od devedesetih godina do danas, a karakterizira ga nesustavna zemljišna politika, politika parcijalnih interesa, odsustvo vizije i odlučnosti da se ideje provedu u djelo. Eklatantan primjer opisane klime je i gradnja *Eurotowera I i II* (2003. – 2008.) na zapadnoj strani *Sveučilišne aleje*. Naime, GUP-om iz 2003. nije predviđeno da se nastavlja tzv. zapadni krak zelene potkove,³² što dopušta investitoru gradnju nebodera koji svojim karakterom i gabaritima nimalo ne respektira ostale građevine na *Aleji*, ali ni »Zagrepečanku« – simbol Zagreba i vizualni marker početka ulice.

Devedesete godine početak su i ere anketnih natječaja koji, unatoč eventualno kvalitetnim rješenjima, nisu imali praktičnu primjenu. Jedan takav natječaj bio je onaj za oblikovanje Ulice Hrvatske bratske zajednice iz 1992. godine. Pobjednički projekt, »Les lieux Magiques«, predstavili su Njirić+Njirić shvativši prostor kao kompleksan ali fleksibilan i dinamički pojam koji se doživljava holistički.³³ Godine 2000. Udruženje hrvatskih arhitekata provelo je »Anketni natječaj za urbanističko-arhitektonsko rješenje Trga domovinske zahvalnosti sa spomen obilježjem u Zagrebu«. ³⁴ Pobjedničkog rješenja nije bilo: dodijeljene su tri jednako vrijedne druge nagrade.³⁵ Svi radovi bili su više orijentirani na rješavanje same plohe Trga zanemarujući afirmaciju i integraciju tog prostora u šire gradsko tkivo. Najrecentniji istraživačko-anketni natječaj bio je onaj za Paromlin. Natječaj je naručila američka tvrtka DuPont, a pobjednički rad studija NFO predložio je prenamjenu Paromlina u gradsko kupalište.³⁶

Današnja situacija otkriva nam nerealizirani potencijal Trga Stjepana Radića – jednim dijelom pretvorenim u parkiralište, drugim u pojas zelenila kojim se čak ni pejzažna arhitektura nije pozabavila. Potonje vrijedi i za zeleni pojas Ulice Hrvatske bratske zajednice čiji je početak, doduše, obilježen Silađinovu skulpturom (obeliskom) nastalom povodom 900-te godišnjice Zagreba. Međutim, teško je oteti se dojmu da je mjerilo skulpture potpuno promašeno i da bi bolje odgovaralo mjerilo Donjega grada nego mjerilo grada južno od pruge. GUP 2007. označava os kao zonu Z4: javnu zelenu površinu – tematski park – u kojoj se dopušta izgradnja građevina za znanost, kulturu, rekreaciju, ugostiteljske objekte, vjerske građevine, pri čemu građevine ne smiju biti više od vijenca Nacionalne i sveučilišne knjižnice zbog zaštite vizure grada s juga.³⁷ Dakle, GUP predviđa nastavak karaktera Lenucijeve osi, a vrijeme će pokazati hoće li to biti realizirano. Zasad, povijest oblikovanja središnje osi obilježena je vizijama i

planovima, ali, parafrazirajući riječi Milana Preloga, uistinu ne vjerujemo da bi građanima »*bilo mnogo lakše kad bi se nakon posjeta urbanističkom zavodu uvjerali da je na maketama bilo planirano mnogo toga što neće biti izvedeno*«. ³⁸

Zaključak

Unatoč prostornoj i simboličkoj važnosti za Zagreb, povijest izgradnje Ulice grada Vukovara i okolnog prostora obilježena je stalnim odustajanjem gradskih vlasti od njihove izgradnje i ponovnim im vraćanjem.

Potpuno preklapanje urbanističkih predložaka i arhitektonskih ostvarenja pedesetih godina, kad je ulica mišljena kao total-dizajn, s vremenom se sve više počelo odvajati. U sintagmi »urbanističko-arhitektonski« naglasak se počeo stavljati na potonji dio. Trend podređivanja urbanizma arhitekturi posebno je došao do izražaja od devedesetih godina kada je, kao posljedica novoga političkog sustava i uprave koja se u njemu nije snašla na vrijeme, izgradnjom počeo diktirati privatni kapital. Generalni urbanistički plan zamijenjen je Detaljnim urbanističkim planovima. Tako se pitanje oblikovanja grada svelo na pitanje oblikovanja pojedine parcele. Koliko dugo takva situacija može biti održiva u razvoju grada, pokazat će vrijeme.

Kakva će se arhitektura graditi u Ulici, vrlo je važno pitanje. Trenutna korporacijska arhitektura koncentrirana na najistočniji dio Ulice grada Vukovara ne nudi primjereno rješenje – ne stoga što je riječ o gradnji poslovnog centra, nego zbog toga što je bezlična i nimalo inovativna. Arhitektonska ostvarenja proteklih šezdeset godina donosila su nove poticaje i ubrzavala daljnji razvoj, a ovdje govorimo o stagnaciji. Kakva se god arhitektura nastavila graditi (i na praznim parcelama duž zapadnog dijela trase i u produžetku oko križanja s Heinzelovom ulicom) bitno je da se osvrne na postojeći kontekst.

Ako želi spriječiti propadanje vlastitog tkiva, Zagreb će se morati ozbiljno pozabaviti pitanjem svojeg središta. Prostor Trnja dio je našeg povijesnog naslijeđa, a Ulica grada Vukovara, kao njegova glavna prometnica, upravo je *par excellence* primjer modernističke urbanističko-arhitektonske misli. Vizija o oblikovanju Ulice grada Vukovara i *kulturne osi* zapravo nikada nije nedostajalo, ali gradnja grada složen je proces koji osim jasno definirane vizije mora imati razvijenu strategiju njezine provedbe.

Kad je o našoj struci riječ, bitno je angažirati se, jer su se na izgradnju Ulice grada Vukovara ponajviše osvrtni arhitekti, uglavnom u funkciji prikazivanja i pojašnjavanja vlastitih arhitektonskih ostvarenja, a povjesničari umjetnosti javljali su se nešto rjeđe. Među potonjima posebno valja izdvojiti Ivu Maroevića koji je kontinuiranim osvrtima i uvijek aktualnom kritikom urbanističke prakse i arhitektonskih ostvarenja znatno utjecao na prepoznavanje vrijednosti Ulice grada Vukovara zahtijevajući da se ona očuva kao cjelovito urbanističko-arhitektonsko ostvarenje.

Bilješke

1 »...današnja Ulica grada Vukovara u sebi koncentrira graditeljski kontinuitet u kojem je na jednom mjestu sažeta, poput kakvog udžbenika, cjelokupna problematika poslijeratne izgradnje, a koja seže sve do recentnih ostvarenja, ali i svojim atraktivnim položajem teži k budućnosti...«; KREŠIMIR GALOVIĆ, Drago Galić, Božidar Rašica, Neven Šegvić – obljetnica 1992. – 1997., u: *Čovjek i prostor*, 9–10 (1997.), 57.

2 IVO MAROEVIĆ, Između pruge i Save, u: O Zagrebu usput i s razlogom – izbor tekstova o zagrebačkoj arhitekturi i urbanizmu (1970. – 2005.), Zagreb, 2007., 23.

3 Godine 1947. osnovan je Urbanistički institut Ministarstva građevina NRH pod vodstvom Vlade Antolića, koji započinje s radom na »Regulatornoj osnovi grada Zagreba«. Prve nove zgrade u Ulici izgrađene su 1947. – 1948. godine, a riječ je o osam višestambenih zgrada arhitekata Stjepana Gomboša, Viktora Hećimovića i Vladimira Potočnjaka te pet višestambenih zgrada Milana Žerjavića iz 1947. – 1957. godine.

4 Slavko Jelinek, Berislav Vinković, 1969. – 1976.

5 Petar Vovk, Marijan Turkulin, 1989. – 1990.

6 Marijan Hrzić, 2003. – 2008.

7 Otto Barić ml., 2004. – 2006.

8 U razdoblju od 1951. do 1955. godine nema javnih natječaja i Država je glavni investitor.

9 Kazimir Ostrogović, 1956. – 1961.

10 Radničko sveučilište »Moša Pijade« (današnje Pučko otvoreno učilište) građeno je po projektu Ninoslava Kučana i Radovana Nikšića 1955. – 1961.

11 Zgrada pravosuđa SFR Hrvatske (današnja »Palača pravde«) građena je po projektu Ninoslava Kučana 1961. – 1970.

12 Zgrada Matice iseljenika s koncertnom dvoranom Vatroslav Lisinski građena je po projektu Marijana Haberlea, Minke Jurković i Tanje Zdvorak 1958. – 1973.

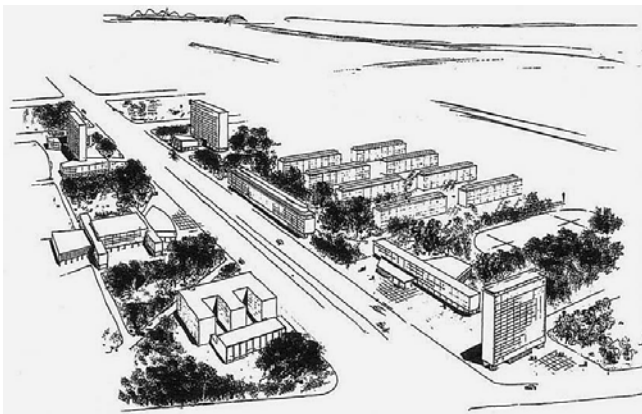
13 Neboder nekadašnjeg Elektrotehničkog fakulteta (današnji Fakultet elektrotehnike i računarstva) arhitekta Božidara Tušeka iz 1965.

14 Duško Rakić, 1971.

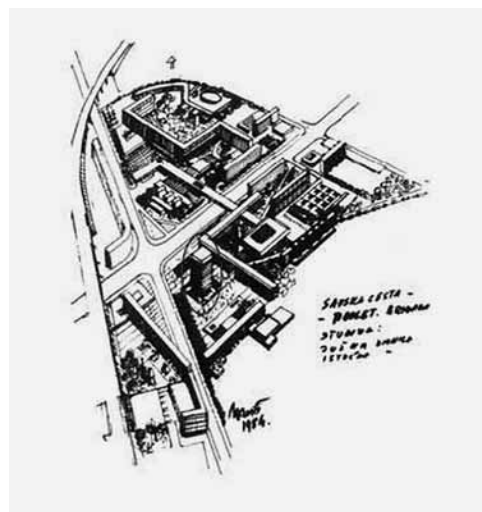
15 Studio A, 1996. – 2000.

16 Edvin Šmit, Iva Erdec, 2004. – 2006.

- 17
Ljubomir Cota, 1997. – 2000., nadogradnja 2009.
- 18
Nikola Filipović, 2004. – 2005.
- 19
Marijan Pivac, Miroslav Dragomanović, 2007.
- 20
Maroje Mrduljaš uvrštava *Eurotower* u pregled *Suvremena hrvatska arhitektura – testiranje stvarnosti 1990. do 2007.*; na 44. zagrebačkom salonu – Arhitektura 06-09 (za kojeg je odabir radio H. Ibelings) nije uvršteno nijedno ostvarenje iz Ulice grada Vukovara.
- 21
Vidi <http://www.greengold.com.hr/hr/home/> [20. XI. 2010.]
- 22
Vidi IVANA RIMAC LESIČKI, <http://www.vecernji.hr/vijesti/ante-zuzul-zagrebu-gradi-prvi-hrvatski-kulturhotel-clanak-217973> [23. XI. 2010.]
- 23
Milan Žerjavić, Pavao Baranjai, 1956. – 1958.
- 24
Suosnivač Coop Himmelb(l)au, renomiranog arhitektonskog biroa.
- 25
BOBA BLAŠKOVIĆ, http://www.jutarnji.hr/ispis_clanka.jl?artid=57654 [5. IV. 2007.]
- 26
Izmjenama GUP-a iz 2007. godine dozvoljena je gradnja iznad sedam katova. Euroherc je 2009. nadgradio poslovnu zgradu iz 1997. za pet katova.
- 27
VLADO ANTOLIĆ, Regulatorni plan i direktivna regulatorna osnova Zagreba, u: *Arhitektura*, 18–22 (1949.), 14, 16.
- 28
VLADO ANTOLIĆ, Studija za rješenje centralnog kolodvora u Zagrebu, u: *Arhitektura*, 4 (1953.), 12–15.
- 29
Urbani okvir poslijeratnog Zagreba, u: *Arhitektura*, 55 (2008.), 58–97.
- 30
Više o studijama vidi: Studije centralnog gradskog prostora Trnja, Novog Zagreba i priobalja Save, u: *Čovjek i prostor*, 1/370 (1984.), 6–22.
- 31
RADOVAN DELALLE, Produžetak Zrinjevca ili iluzije o novom Zrinjvcu: natječaj za izradu idejnog arhitektonskog rješenja nove poslovne zgrade Zagrebačke banke na Trgu revolucionara u Zagrebu, u: *Čovjek i prostor*, 37 (1990.), 18–21.
- 32
IVO MAROEVIĆ, O Zagrebu usput i s razlogom – izbor tekstova o zagrebačkoj arhitekturi i urbanizmu (1970. – 2005.), Zagreb, 2007., 66.
- 33
EVE BLAU, IVAN RUPNIK, Project Zagreb – Transition as Condition, Strategy, Practice, Barcelona, 2007., 294–295.
- 34
Riječ je o Trgu Stjepana Radića, vidi: Rezultati natječaja, u: *Čovjek i prostor*, 3–4/550–551 (2000.), 11–15.
- 35
Prvi autorski tim činili su Marija Burmas i Ivo Lola Petrić, drugi Ivana Bobić i Vedran Linke, i treći Marijan Hrzić, Tomislav Odak i Branko Siladin. Usp. Rezultati natječaja (bilj. 34), 11.
- 36
http://www2.dupont.com/Changing_The_Face/hr_HR/paromlin.html [10. XI. 2010.] i http://www.nfo.hr/2010_paromlin.html [10. XI. 2010.]
- 37
Odluka o donošenju Generalnog urbanističkog plana grada Zagreba 2007. s ispravcima Odluke o donošenju 11/2009., Zagreb, 24. III. 2009., <https://e-uprava.apis-it.hr/gup/Download.aspx> [20. X. 2010.]
- 38
MILAN PRELOG, *Prostor – vrijeme*, Zagreb, 1973., 74.

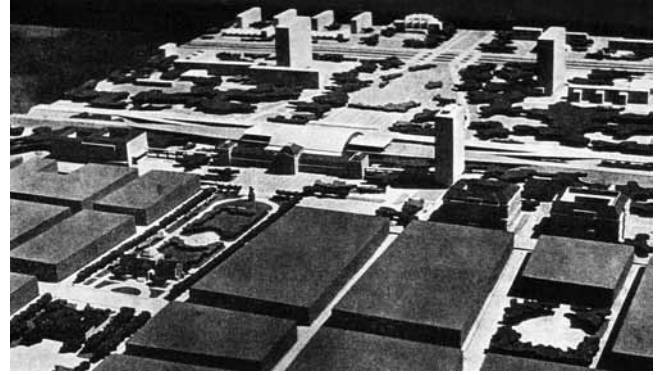
1. Neven Šegvić, skica za neboder na početku Ulice grada Vukovara (1947.)

2. Božidar Rašica, skica za neboder na početku Ulice grada Vukovara (1954.)

3. Green Gold, 2010. – 2011., investitor PB projekt, maketa

6. Vlado Antolić, studija za rješenje kolodvora i središnje osi u Zagrebu, 1953., maketa

4. Hotel Vukovar, 2008., arhitekt Marijan Turkulin (u suradnji s Wolfom D. Prixom)

7. Trg Stjepana Radića, Ul. hrvatske bratske zajednice (snimila P. Srblić, 2007.)

5. Središnja zagrebačka os (snimio S. Hrg, 1995.)

8. Sveučilišna aleja, Eurotower I. i II. (snimio M. Jandrić, 2009.)